

SHAXSGA YO‘NALTIRILGAN TA‘LIM TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA BIOLOGIYA DARSLARINI TASHKIL ETISH

Atashov Ajiniyaz Shaniyazovich
Qoraqalpoq davlat universiteti
“Ekologiya va tuproqshunoslik”
kafedrası assistenti

Annotasiya. Ushbu maqolada mamlakatimizda zamonaviy ta‘limni tashkil etish va ta‘lim samaradorligini oshirish masalalari bo‘yicha olib borilayotgan islohatlar, ta‘lim oluvchilarning intellektual salohiyatini oshirishda shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim texnologiyalarining o‘rni va ahamiyati haqida fikr-mulohazalar yoritilgan.

Kalit so‘zlar: zamonaviy ta‘lim, ta‘limni tashkil etish, shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim, biologiya darslari, ijodiy, tanqidiy yondashuv, innovatsion yondashuvlar.

Zamonaviy sharoitda ta‘lim jarayonining barcha imkoniyatlariga ko‘ra shaxsni rivojlantirish, ijtimoiylashtirish va unda mustaqil, tanqidiy, ijodiy fikrlash qobiliyatlarini tarbiyalashga yo‘naltirilishi talab qilinmoqda. O‘zida ana shu imkoniyatlarni namoyon eta olgan ta‘lim shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim deb nomlanadi. Bugungi kun o‘quvchi-yoshlarini har tomonlama yetuk, barkamol, mustaqil fikrlash qobiliyatiga ega, o‘z-o‘zini namoyon eta oladigan qilib tarbiyalashda ushbu texnologiyaning ahamiyati katta.

O‘qitishning zamonaviy texnologiyalarini qo‘llash, o‘qitish jarayonini yagona shaklga keltirish va yuqori samaradorlikka erishishga imkon yaratadi. Bu borada shaxsga yo‘naltirilgan texnologiyalarning bugungi kunda dolzarb bo‘lib borayotganligi, mazkur texnologiyalar ta‘limning hozirgi kuni, kelajagi bo‘lib qolganligi alohida ahamiyat kasb etmoqda. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022–2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning Taraqqiyot strategiyasini “Adolatli ijtimoiy siyosat yuritish, inson kapitalini rivojlantirish” deb nomlangan to‘rtinchi ustuvor yo‘nalishida har bir fuqaroga davlat hisobidan aniq kasb-hunarga o‘qish imkoniyatini yaratish, kasbga o‘qitish ko‘lamini 2 baravar oshirib, jami 1 million nafar ishsiz fuqaroni kasb-hunarlarga o‘qitish vazifasi qo‘yilgan. Bu kabi dolzarb vazifalarni amalga oshirish ta‘lim tizimi oldiga ulkan mas‘uliyatni yuklaydi. Ta‘lim jarayonlarining sifat-samaradorligini oshirish va belgilangan maqsadga erishishda pedagogic faoliyatni shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim texnologiyalari asosida tashkil etish va unga tizimli yondashuv masalalari dolzarb hisoblanadi.

Bugungi kunda jahonda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, ta'lim-tarbiya jarayonlariga shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalar va zamonaviy usullarni joriy etish, o'qitishning uslubiy asoslarini zamonaviy rivojlanish tendensiyalariga muvofiq takomillashtirish amaliyotiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Jumladan, mamlakatimizda biologiya o'qitish metodikasini takomillashtirish, biologiya fanining jozibadorligini oshirish, o'quvchilarning o'zlashtirish sifatini oshirish, fanga oid maxsus kompetensiyalarni shakllantirish borasida olib borilayotgan islohatlar, ilmiy izlanishlar muhim ahamiyatga egadir.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalari asosida o'quvchilarning intellektual va emotsional-motivatsion rivojlanishi, bilim va kasbiy malakalar shakllanishi, talim jarayoniga qadriyat sifatida yondashish munosabatini ta'minlash, faollikni oshirish, o'z-o'zini anglash va mustaqilligini shakllantirish yotadi.

Biologiya fani o'qituvchisi ta'lim jarayonida shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalaridan foydalanishda quyidagi shartlarga rioya qilish kerak:

- har bir o'quvchisini alohida, o'ziga xos shaxs sifatida ko'ra olishi; - o'quvchini hurmat qilishi; - o'quvchilarda bir-biriga hurmat hissini uyg'otishi; - o'quvchining ruhiy holatini to'g'ri baholay olishi; - har bir o'quvchiga nisbatan tolerant munosabatda bo'lishi; - o'quvchining kuchi, imkoniyati va intilishlariga ishonch bildirishi; - biologiya fanini puxta o'zlashtirish uchun qulay ta'lim muhitini yaratishi; - o'quvchilarning o'quv topshiriqlarni bajarish hamda mustaqil yoki kichik guruhlarda erkin ishlashlari uchun imkoniyat yaratish; - o'quvchilarni o'z faoliyatlarini mustaqil nazorat qilish, faoliyati samaradorligini aniqlash, yutuqlarning omillari va yo'l qo'yilgan xatolarning oqibatlarini tahlil qilish o'rgatish; - ta'lim jarayonida hech bir o'quvchiga tazyiq o'tkazmaligi; - alohida o'quvchining kamchiliklarini bo'rttirib ko'rsatmasligi; - o'quvchi tomonidan fanni yaxshi o'zlashtira olmaslik, ta'lim jarayonida o'zini odobsiz tutish holati qayd etilsa, u holda qat'iy xulosa chiqarmasdan, buning sabablarini aniqlab, aniqlangan sabablar asosida o'quvchining sha'ni, g'ururiga ziyon yetkazmagan holda u tomonidan bilimlarni o'zlashtira olmaslik, o'zini odobsiz tutish kabi holatlarni bartaraf etish; - har bir o'quvchiga ta'lim olishda muvaffaqiyatga erisha olishiga yordam berish; - o'quvchining shaxsini emas, balki uning aniq xatti-harakatlarini baholashi; - pedagog sifatida har bir o'quvchining hurmati va ishonchini qozona olishi zarur.

Biologiya darslarida o'quvchilar shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalari asosida o'quv materialini o'zlashtirishga ijodiy, tanqidiy yondoshishni, yangi g'oyalarni ilgari surish, ularni asoslash, o'z fikrini himoya qilish, muammoli vaziyatlarda samarali yechimni topish, bilim, ko'nikma, malakalarni o'zlashtirish

imkoniyatiga ega bo‘ladi. O‘qituvchi tomonidan innovatsion xarakterga ega turli faol metodlarning qo‘llanilishi, o‘quvchilarni shaxs sifatida rivojlantirish, ularning ijodiy qobiliyatlarini yanada o‘stirishga xizmat qiladi.

Xususan, biologiya fanini o‘qitishda pedagoglar o‘quv axborotlarining o‘quvchilar bilim, ko‘nikma, malaka va tajribalariga tayangan holda ularni qiziqitira oladigan, fikrlashga, ijodiy yondashishga undaydigan imkoniyatga ega bo‘lishini ta‘minlashga qaratilgan faoliyatlarini tarkib toptirishga alohida e‘tibor qaratishlari zarur. Bunda o‘quv materillari bilan ishlash, mashg‘ulotlarni samarali bajarish kabi faoliyatlarida e‘tiborga olish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi “2022–2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida” gi PF-60-sonli Farmoni.
2. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta‘limda innovatsion texnologiyalar(ta‘lim muassasalari pedagog-o‘qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar). - T.: Iste‘dod – 2008. 87 bet.
3. O‘zbekiston Respublikasining “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonuni. - O‘zbekiston Respublikasi Qonun xujjatlari to‘plami, 2020 y., 23-sentyabr.
4. Ibodova M.N. Biologiyadan o‘quvchilarning mustaqil ishlarini tashkil etish texnologiyasi. O‘quv qo‘llanma. – T.: “Fan”, 2019. – 678 b.
5. A.T.Gofurov, J.Tolipova, S.S.Fayzullaev, I.Azimov, B.Ahmadalieva. Biologiya o‘qitishning umumiy metodikasi. O‘quv-metodik qo‘llanma. Toshkent-2005.